

W pułapce: żądania Niemiec, pakt Ribbentrop–Mołotow

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Film + Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

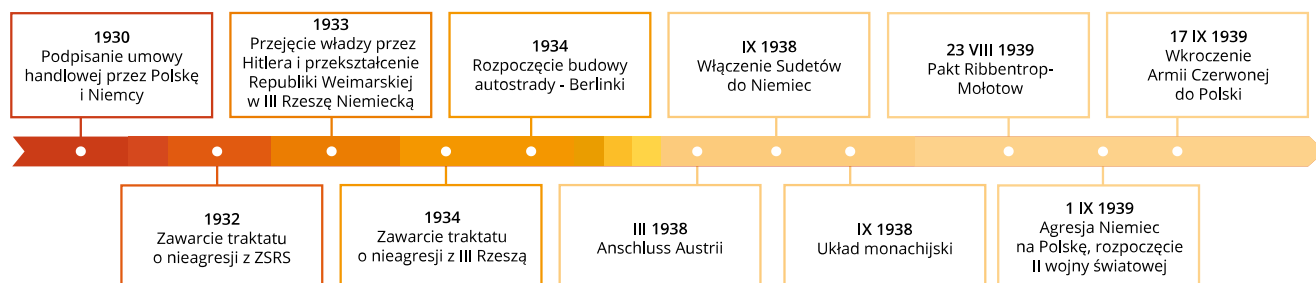
- Źródło: *Tajny protokół dodatkowy do paktu Ribbentrop–Mołotow, Moskwa, 23 sierpnia 1939 r.*, [w:] Stanisław Sierpowski, *Źródła do historii powszechnej okresu międzywojennego*, t. 3, 1935–1939, Poznań 1992, s. 452–453.
- Źródło: *Układ niemiecko-czechosłowacki*. Cytat za: *Historia stosunków międzynarodowych. Wybór dokumentów*, t. 1, 1780–1939, oprac. D. Bielenin, J. Bratkowski, T. Jaworski, S. Klimczak, Warszawa 1999, s. 257.
- Źródło: *Pakt o nieagresji zw. Paktem „Ribbentrop-Mołotow” zawarty 23 sierpnia 1939 r. pomiędzy Rządem III Rzeszy Niemieckiej a Rządem Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich*. Cytat za: *Zestawienie najważniejszych umów i porozumień międzynarodowych dotyczących stosunków pomiędzy Polską, Niemcami i Rosją Sowiecką w latach 1922–1939*, Kancelaria Senatu, Biuro Analiz i Dokumentacji, Dział Analiz i Opracowań Tematycznych, senat.gov.pl, 2009.

W pułapce: żądania Niemiec, pakt Ribbentrop-Mołotow

Spotkanie Józefa Stalina z Joachimem von Ribbentropem w Moskwie.

Źródło: Bundesarchiv Bild 183-H27337, 23.08.1939 r., Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Niemcy, zachęcane brakiem reakcji państw Zachodu na kolejne akty agresji, pod koniec 1938 r. przedstawiły swoje żądania Rzeczypospolitej. Domagały się włączenia Wolnego Miasta Gdańska do Niemiec i wytyczenia przez Pomorze Gdańskie eksterytorialnej linii kolejowej i autostrady z Berlina do Prus Wschodnich, do Królewca. Strona polska żądania te stanowczo odrzuciła, ponieważ ich spełnienie prowadziłoby do naruszenia suwerenności państwa.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Twoje cele

- Przeanalizujesz, jak krok po kroku III Rzesza dążyła do konfrontacji z II Rzeczpospolitą.

- Wyjaśnisz, jak Polska zareagowała na żądania Niemiec i dlaczego nie mogła postąpić inaczej.
- Przeanalizujesz postanowienia paktu Ribbentrop–Mołotow i związane z nim zagrożenie dla Polski i Europy.

Niemieckie naciski na Polskę

Na początku lat 30. XX w. mogło się wydawać, że sprawy międzynarodowe zmierzają we właściwym kierunku. W 1930 r. Polsce i Niemcom udało się zawrzeć umowę handlową, dzięki której zakończono wojnę celną. W 1932 r. Polska i ZSRS podpisały traktat o nieagresji, który w lipcu 1934 r. został przedłużony na następne 10 lat. Deklarację o podobnym charakterze Rzeczpospolita zawarła także z III Rzeszą w styczniu 1934 roku. Jednak pod koniec lat 30. XX w. Adolf Hitler i minister spraw zagranicznych Joachim von Ribbentrop w coraz bardziej agresywny sposób zaczęli wysuwać roszczenia terytorialne. Żądali przede wszystkim przyłączenia Wolnego Miasta Gdańska do Niemiec i likwidacji korytarza łączącego Polskę z Morzem Bałtyckim, a przynajmniej zgody na budowę [eksterytorialnej](#) autostrady i linii kolejowej z Niemiec do Prus Wschodnich. Żądania te zostały po raz pierwszy określone wprost przez Ribbentropa w październiku 1938 roku.

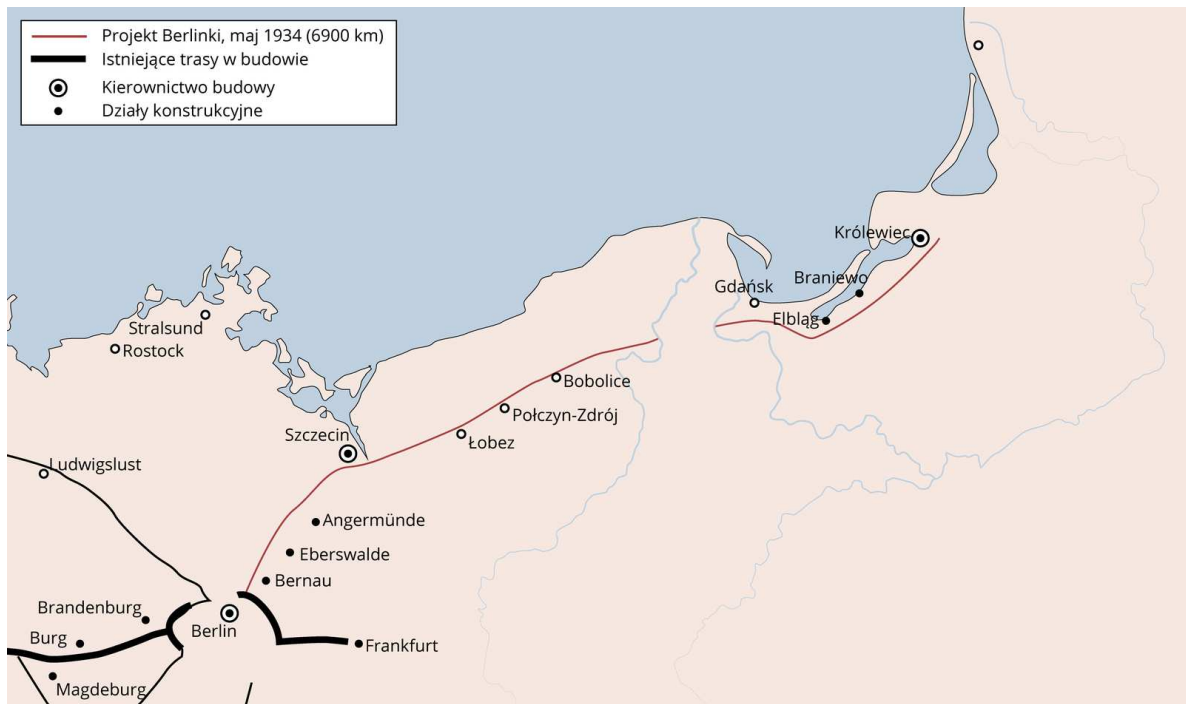

Budowa Berlinki.

Źródło: Bundesarchiv B 145 Bild-P020673, 1936, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Autostradę, która miała połączyć Niemcy z Prusami Wschodnimi, nazywano Berlinką. Miała przebiegać od okolic Berlina przez Szczecin, Gdańsk, Elbląg aż do Królewca przez terytorium Polski i w zamierzeniach Hitlera miała być eksterytorialna. Jej budowę rozpoczęto wiosną 1934 r. niemal równocześnie z obu stron, w ramach robót publicznych organizowanych przez państwo; wykorzystano do tego bezrobotnych. Była to część większego planu przeciwdziałania bezrobociu w Niemczech, a wiele z powstałych wówczas autostrad służy do dziś. Bez zgody

Polski prace toczyły się jednak tylko na odcinkach położonych na terytorium niemieckim.

Plany budowy Berlinki.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polska stanowczo odrzuciła tę propozycję, jak również pozostałe żądania III Rzeszy (w słynnym przemówieniu ministra spraw zagranicznych Józefa Becka w maju 1939 r.) i rozpoczęła działania mające na celu wzmocnienie jej pozycji politycznej, a także militarnej – na wypadek napaści Niemiec.

Otaczanie II Rzeczypospolitej

Początek 1939 r. wyraźnie pokazał, że polityka ustępstw poniosła klęskę i nie udało się powstrzymać ekspansji III Rzeszy. Po żądaniach Adolfa Hitlera dotyczących Gdańska armia niemiecka w marcu 1939 r. wkroczyła do okrojonej Czechosłowacji i ustanowiła tam zależny od Rzeszy [Protektorat](#) Czech i Moraw. Przejęcie tamtejszego przemysłu ciężkiego i zbrojeniowego poważnie wzmocniło niemiecki potencjał militarny.

Po dokonanych przez Rzeszę rozbiórce Czechosłowacji Słowacja zmuszona została do proklamowania niepodległości i zawarcia sojuszu z Hitlerem. 14 marca 1939 r. utworzona została Republika Słowacka, marionetkowe państwo totalitarne całkowicie podległe III Rzeszy.

Kilka dni później, 21 marca 1939 r., Hitler wydał rozkaz zajęcia Kłajpedy, ważnego portu morskiego. Litwa, chcąc uniknąć wojny, ugięła się przed niemieckim ultimatum i już dwa dni później do Kłajpedy wkroczyły wojska niemieckie. Niespełna miesiąc później, na południu Europy, Włochy zajęły Albanię.

Prezydent Czecho-Słowacji Emil Hácha w Berlinie 15 marca 1939 r., po zajęciu przez Wehrmacht Pragi. Czecho-Słowacja przestała istnieć, a w jej miejsce powstały podporządkowane III Rzeszy Protektorat Czech i Moraw oraz Słowacja.

Źródło: Bundesarchiv, B 145 Bild-F051623-0206, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Dopiero wówczas Wielka Brytania i Francja rozpoczęły przygotowania wojenne. W marcu i kwietniu oba państwa zacieśniły sojusz z Polską, udzielając jej gwarancji niepodległości. Zachodni dyplomaci podjęli także rozmowy z Józefem Stalinem – izolowanym do tej pory politycznie na arenie międzynarodowej – w sprawie sojuszu przeciwko III Rzeszy. Liczyli na to, że kwestie ideologiczne nie pozwolą na porozumienie Hitlera i Stalina, a deklarowana programowa wrogość pomiędzy nazizmem a komunizmem ułatwi im negocjacje z przywódcami ZSRS. Stalin zerwał jednak rozmowy i przyjął propozycje III Rzeszy.

Zmiany granic w Europie w latach 1938–1939, przed wybuchem II wojny światowej.

Pakt Ribbentrop–Mołotow

Józef Stalin i Joachim von Ribbentrop po podpisaniu paktu o nieagresji.

Źródło: Bundesarchiv Bild 183-H27337, 23.08.1939 r., licencja: CC BY-SA 3.0.

Latem 1939 r. doszło do tego, czego obawiali się polscy politycy. 23 sierpnia 1939 r. niemiecki minister spraw zagranicznych Joachim von Ribbentrop oraz jego sowiecki odpowiednik Wiaczesław Mołotow podpisali w imieniu swoich państw pakt o nieagresji, tzw. pakt Ribbentrop–Mołotow. Niemcy i ZSRS zadeklarowały rezygnację z użycia siły we wzajemnych stosunkach i neutralność w konfliktach zbrojnych, w których wzięłaby udział jedna ze stron. Poszczególne zapisy brzmiały następująco:

**“ Pakt o nieagresji zw. Paktem „Ribbentrop–Mołotow”
zawarty 23 sierpnia 1939 r. pomiędzy Rządem III
Rzeszy Niemieckiej a Rządem Związku
Socjalistycznych Republik Radzieckich**

Rząd Rzeszy Niemieckiej i Rząd Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, pragnąc wzmocnienia sprawy pokoju pomiędzy Niemcami a Z.S.R.R., i działając na podstawie podstawowych zasad Porozumienia o Neutralności zawartego w kwietniu 1926 r. pomiędzy Niemcami a Z.S.R.R, zawarły następujące Porozumienie:

Art. 1. Obie Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się poniechać jakichkolwiek aktów przemocy, agresji, czy też jakichkolwiek ataków przeciw sobie, tak indywidualnie, jak i wspólnie z innymi Mocarstwami.

Art. 2. Jeżeli jedna z Wysokich Umawiających się Stron stanie się przedmiotem działań wojennych trzeciego Mocarstwa, druga z Wysokich Umawiających się Stron w żaden sposób nie udzieli poparcia temu trzeciemu Mocarstwu.

Art. 3. Rządy Wysokich Umawiających się Stron będą w przyszłości utrzymywać wzajemny kontakt, a to dla konsultacji w celu wymiany informacji o zagadnieniach dotyczących ich wspólnych interesów.

Art. 4. Jeżeli pomiędzy Wysokimi Umawiającymi się Stronami dojdzie do sporów lub konfliktów, żadna nie weźmie udziału w jakimkolwiek sojuszu Mocarstw, wymierzonym bezpośrednio lub pośrednio w drugą Stronę.

Art. 5. Jeżeli pomiędzy Wysokimi Umawiającymi się Stronami dojdzie do nieporozumień lub konfliktów w związku z jakimikolwiek zagadnieniami, Strony rozwiążą te nieporozumienia lub konflikty wyłącznie poprzez przyjazną wymianę zdań, lub, jeżeli okaże się to konieczne, poprzez ustanowienie komisji arbitrażowych.

Art. 6. Traktat niniejszy zostaje zawarty na okres dziesięciu lat, z zastrzeżeniem że jeżeli jedna z Wysokich Umawiających się Stron nie wypowie go na rok przed końcem tego terminu, ważność Traktatu automatycznie przedłuży się na następne pięć lat.

Źródło: Pakt o nieagresji zw. Paktem „Ribbentrop-Mołotow” zawarty 23 sierpnia 1939 r. pomiędzy Rządem III Rzeszy Niemieckiej a Rządem Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. Cytat za: Zestawienie najważniejszych umów i porozumień międzynarodowych dotyczących stosunków pomiędzy Polską, Niemcami i Rosją Sowiecką w latach 1922–1939, Kancelaria Senatu, Biuro Analiz i Dokumentacji, Dział Analiz i Opracowań Tematycznych, senat.gov.pl, 2009.

Pakt zawierał także tajny protokół, niepodany do publicznej wiadomości, który zawierał istotne ustalenia dotyczące m.in. Rzeczypospolitej. ZSRS i III Rzesza podzieliły w nim strefy wpływów w Europie Wschodniej. W strefie sowieckiej znalazły się część Polski leżąca na wschód od linii Narwi, Wisły i Sanu, Finlandia, Estonia, Łotwa i część Rumunii (Besarabia).

“ **Tajny protokół dodatkowy do paktu Ribbentrop– Mołotow, Moskwa, 23 sierpnia 1939 r.**

Przy okazji podpisania Paktu o nieagresji pomiędzy Rzeszą Niemiecką i Związkiem Socjalistycznych Republik Rad podpisani pełnomocnicy obu stron przedyskutowali w najściślejszych tajnych rozmowach sprawę granicy ich obopólnych stref interesów w Europie Wschodniej.

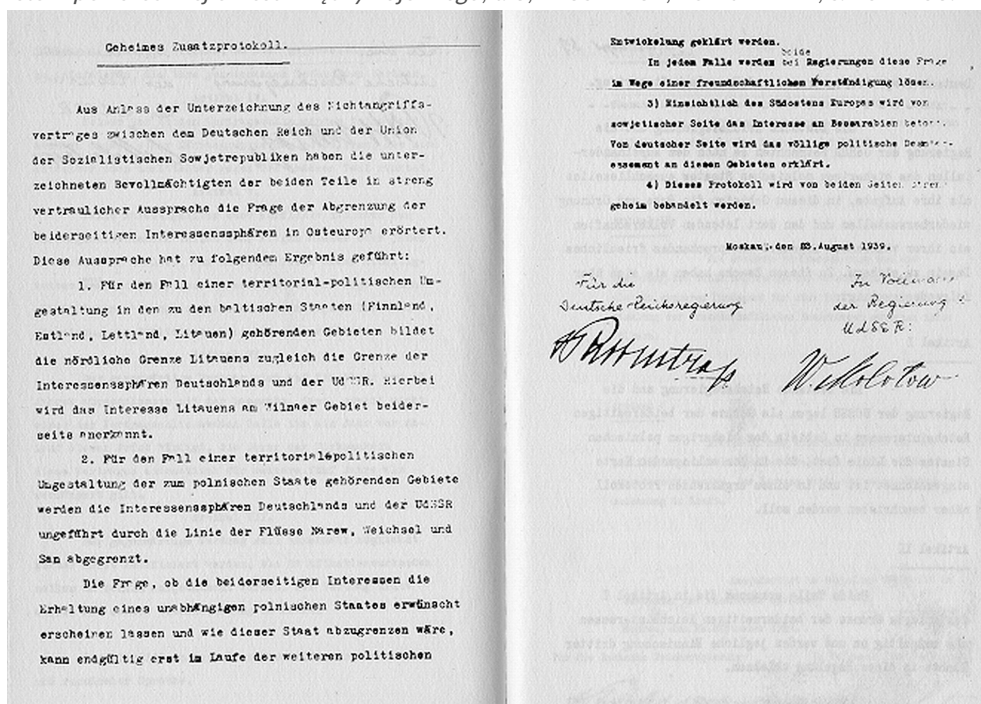
Rozmowy te doprowadziły do następujących wniosków:

1. W wypadku nastąpienia terytorialnych lub politycznych zmian na terenach należących do państw bałtyckich (Finlandia, Estonia, Łotwa i Litwa) północna granica Litwy stanowić będzie granicę pomiędzy strefami interesów Niemiec i ZSRR. W związku z tym obie strony uznają interesy Litwy w rejonie Wilna.
2. W razie zmian terytorialnych i politycznych na obszarach należących do państwa polskiego, strefy interesów Niemiec i ZSRR będą rozgraniczone mniej więcej wzdłuż linii rzek Narwi, Wisły i Sanu. Zagadnienie, czy interesy obu stron czynią pożądanym utrzymanie odrębnego państwa polskiego i jakie mają być granice tego państwa, może być ostatecznie rozstrzygnięte dopiero w toku dalszych wydarzeń politycznych. W każdym razie oba rządy rozwiążą tę sprawę w drodze przyjaznego porozumienia.
3. W stosunku do Europy Południowo-Wschodniej strona sowiecka podkreśliła swe zainteresowania w Besarabii. Strona niemiecka zgłosiła swój całkowity brak zainteresowania na tych terenach.
4. Niniejszy protokół będzie traktowany przez obie strony jako najściślejszy tajny.

Za Rząd Rzeszy Niemieckiej: J. Ribbentrop. Z upoważnienia Rządu ZSRR: W. Mołotow

Dlaczego pakt Ribbentrop–Mołotow nazywany jest IV rozbiorem Polski? Określ na podstawie tekstu obszary, które Niemcy i ZSRR wyznaczyły jako swoje strefy wpływów.

Źródło: *Tajny protokół dodatkowy do paktu Ribbentrop-Mołotow, Moskwa, 23 sierpnia 1939 r.*, [w:] Stanisław Sierpowski, *Źródła do historii powszechnej okresu międzywojennego*, t. 3, 1935-1939, Poznań 1992, s. 452-453.

Dokument tajnego protokołu do paktu z 23 sierpnia 1939 r. z podpisami Joachima von Ribbentropa i Wiaczesława Mołotowa. Tekst niemiecki.

Wymień traktaty i postanowienia, których złamanie pociągało za sobą podpisanie paktu Ribbentrop-Mołotow.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Mapa ostatecznego podziału Polski pomiędzy III Rzeszę a ZSRS z wytyczoną granicą i podpisami Józefa Stalina i Joachima von Ribbentropa. Stanowiła ona załącznik do niemiecko-sowieckiego układu o granicy i przyjaźni podpisanego 28 września 1939 r., pod koniec działań wojennych wywołanych agresją tych państw na Polskę.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DDXCnNIQV>

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Agresja ZSRS*.

Słownik

eksterytorialność

(z łac. *ex* – od, *z* + *territoralis* – przynależny pewnemu obszarowi, od *territorium* – obszar) pojęcie prawa międzynarodowego oznaczające wyłączenie spod jurysdykcji danego państwa osób reprezentujących inne państwa lub obiektów należących do innych państw

protektorat

(z łac. *protectio* – osłona, obrona) forma zależności politycznej państwa słabszego od silniejszego oparta na nierównoprawnej umowie międzynarodowej; też: władza sprawowana przez jakieś państwo nad innym

suwerenność

(z ang. *sovereign* – suweren(ny), franc. *souverain* – panujący, najwyższy, od łac. *super* – nad, ponad) niezależność od innego państwa, innej władzy, instytucji itp.

Słowa kluczowe

pakt Ribbentrop–Mołotow, Joachim von Ribbentrop, Wiaczesław Mołotow, III Rzesza, ZSRS, Wolne Miasto Gdańsk, świat przed II wojną światową

Bibliografia

H. Batowski, *Między dwiema wojnami 1919–1939*, Kraków 2001.

J. Buszko, *Historia Polski 1864–1948*, Warszawa 1984.

R. Kaczmarek, *Historia Polski 1914–1989*, Warszawa 2010.

J. Prokopczuk, *Historia powszechna 1871–1939*, Warszawa 1984.

J. Tyszkiewicz, E. Czapiewski, *Historia powszechna. Wiek XX*, Warszawa 2010.

Wielka Historia Świata, t. 11, *Wielkie wojny XX wieku (1914–1945)*, pod red. nauk. M. Zgórniaka, Warszawa 2006.

E. Duraczyński, *Przed wybuchem wojny*, „Mówią Wieki” 9/1989.

M. Kornat, *Józef Beck i polska polityka zagraniczna*, „Mówią Wieki” 9/2016.

R. Misiak, *Pomorze Gdańskie i Wolne Miasto Gdańsk w stosunkach polsko-niemieckich w latach 1919–1939*, „Mówią Wieki” 1992 (numer specjalny).

P.P. Wieczorkiewicz, *Polityka Józefa Becka*, „Mówią Wieki” 4/1982.

Polecenie 1

Wysłuchaj audiobooka, a następnie wymień żądania stawiane Polsce przez Trzecią Rzeszę.

Twoja odpowiedź

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PacCBk2Ta>

Fragment przemówienia ministra spraw zagranicznych Józefa Becka z 5 maja 1939 roku, wygłoszonego na plenarnym posiedzeniu sejmu w odpowiedzi na mowę kanclerza Rzeszy Adolfa Hitlera z 28 kwietnia 1939 roku

Wysoka Izbo!

Ażeby sytuację należycie ocenić, trzeba sobie przede wszystkim postawić pytanie, o co właściwie chodzi? Bez tego pytania i naszej na nie odpowiedzi nie możemy właściwie ocenić istoty oświadczeń niemieckich w stosunku do spraw Polskę obchodzących. O naszym stosunku do Zachodu mówiłem już uprzednio. Powstaje zagadnienie propozycji niemieckiej co do przyszłości Wolnego Miasta Gdańska, komunikacji Rzeszy z Prusami Wschodnimi przez nasze województwo pomorskie i dodatkowych tematów, poruszonych jako sprawy, interesujące wspólnie Polskę i Niemcy.

Zbadajmy tedy te zagadnienia po kolei.

Jeśli chodzi o Gdańsk, to najpierw kilka uwag ogólnych. Wolne Miasto Gdańsk nie zostało wymyślone w Traktacie Wersalskim. Jest zjawiskiem, istniejącym od wielu wieków, i jako wynik [...] pozytywnego skrzyżowania spraw polskich i niemieckich. Niemieccy kupcy w Gdańsku zapewnili rozwój i dobrobyt tego miasta dzięki handlowi zamorskiemu Polski. Nie tylko rozwój, ale i racja bytu tego miasta wynikały z tego, że leży ono u ujścia jedynej wielkiej naszej rzeki, co w przeszłości decydowało, a na głównym szlaku wodnym i kolejowym, łączącym nas dziś z Bałtykiem. To jest prawda, której żadne nowe formuły zatrzeć nie zdołają. Ludność Gdańska jest obecnie w swej dominującej większości niemiecka, jej egzystencja i dobrobyt zależą natomiast od potencjału ekonomicznego Polski.

[...] Staliśmy i stoimy zdecydowanie na platformie praw i interesów naszego morskiego handlu i naszej morskiej polityki w Gdańsku. Szukając rozwiązań rozsądnych i pojednawczych, świadomie nie usiłowaliśmy wywierać żadnego nacisku na swobodny rozwój narodowy, ideowy i kulturalny niemieckiej ludności w Wolnym Mieście.

[...] Ale z chwilą, kiedy po tylokrotnych wypowiedzeniach się niemieckich mężów stanu, którzy respektowali nasze stanowisko i wyrażali opinię, że to „prowincjonalne miasto nie będzie przedmiotem sporu między Polską i Niemcami” – słyszę żądanie aneksji Gdańska do Rzeszy, z chwilą, kiedy na nasze propozycje [...] wspólnego gwarantowania istnienia i praw Wolnego Miasta nie otrzymuję odpowiedzi, a natomiast dowiaduję się następnie, że została ona uznana za odrzucenie rokowań – to muszę sobie postawić pytanie, o co właściwie chodzi? Czy o swobodę ludności niemieckiej Gdańska, która nie jest zagrożona, czy o sprawy prestiżowe, czy też o odepchnięcie Polski od Bałtyku, od którego Polska odepchnąć się nie da!

Te same rozważania odnoszą się do komunikacji przez nasze województwo pomorskie. [...] Słowo „korytarz” jest sztucznym wymysłem, chodzi tu bowiem o odwieczną polską ziemię, mającą znikomy procent osadników niemieckich.

Daliśmy Rzeszy Niemieckiej wszelkie ułatwienia w komunikacji kolejowej, pozwoliliśmy obywatelom tego państwa przejeżdżać bez trudności celnych czy paszportowych z Rzeszy do Prus Wschodnich. Zaproponowaliśmy rozważenie analogicznych ułatwień w komunikacji samochodowej.

I tu znowu zjawia się pytanie, o co właściwie chodzi?

Nie mamy żadnego interesu szkodzić obywatelom Rzeszy w komunikacji z ich wschodnią prowincją. Nie mamy natomiast żadnego powodu umniejszać naszej suwerenności na naszym własnym terytorium. [...]

Pokój jest rzeczą cenną i pożądaną. Nasza generacja, skrwawiona w wojnach, na pewno na pokój zasługuje. Ale pokój, jak prawie wszystkie sprawy tego świata, ma swoją cenę wysoką, ale wymierną. My w Polsce nie znamy pojęcia pokoju za wszelką cenę. Jest jedna tylko rzecz w życiu ludzi, narodów i państw, która jest bezcenna. Tą rzeczą jest honor.

Polecenie 2

Wyjaśnij, dlaczego państwo polskie nie mogło uznać niemieckich roszczeń. Uzasadnij odpowiedź.

Twoja odpowiedź

Film + Sprawdź się

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmem z udziałem prof. Włodzimierza Borodzieja, a następnie wykonaj kolejne polecenia i ćwiczenia.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DsYIkNYhC>

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Sytuacja Austrii i Czechosłowacji*.

Polecenie 2

Wyjaśnij, w jaki sposób Niemcy zakłóciły w drugiej połowie lat 30. porządek wersalski w Europie.

Twoja odpowiedź

Polecenie 3

Jakie wydarzenia i dlaczego historycy określają „hańbą demokracji zachodnich”?

Twoja odpowiedź

Polecenie 4

Wymień państwa, których zabrakło na konferencji w Monachium, a które według ciebie powinny się tam znaleźć. Odpowiedź uzasadnij.

Twoja odpowiedź

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DsYIkNYhC>

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Europa tuż przed II wojną światową*.

Polecenie 5

Opisz, jak wyglądała sytuacja Polski i państw europejskich w drugiej połowie lat 30. XX w.

Twoja odpowiedź

Polecenie 6

Oceń, czy Polska mogła realnie liczyć na wsparcie zachodnich sojuszników.

Twoja odpowiedź

Ćwiczenie 1

Z czego wynikało zainteresowanie Niemców Kłajpedą? Wskaż właściwe odpowiedzi.

☐

Do 1920 r. Kłajpeda była częścią Rzeszy Niemieckiej.

☐

Kłajpedę zamieszkiwała liczna mniejszość niemiecka.

☐

Hitler obawiał się, że Kłajpeda znajdzie się w polskiej strefie wpływów.

☐

Kłajpeda leżała w ważnym strategicznie regionie Europy – po jej zajęciu Niemcy mogłyby stworzyć przyczółek umożliwiający ekspansję w kierunku państw bałtyckich.

Ćwiczenie 2

Zapoznaj się z mapą, a następnie wykonaj polecenie.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., Stentor, licencja: CC BY-SA 3.0.

Wskaż na mapie Protektorat Czech i Moraw oraz Republikę Słowacji. Przedstaw okoliczności ich utworzenia.

Ćwiczenie 3

Zapoznaj się tekstem i wykonaj polecenia.

“ Układ niemiecko-czechosłowacki

Führer i Kanclerz Rzeszy przyjął dziś w Berlinie w obecności Ministra Spraw Zagranicznych Rzeszy von Ribbentropa, czechosłowackiego prezydenta Drą Lachę, i czechosłowackiego Ministra Spraw Zagranicznych Drą Chvalkovsky'ego, zgodnie z wyrażonym przez nich życzeniem. Podczas tego spotkania przeanalizowano z całkowitą szczerością poważną sytuację, jaka zaistniała na dotychczasowym obszarze Czechosłowacji z powodu wydarzeń ostatnich tygodni. Obie Strony wyraziły zgodnie przekonanie, że celem wszystkich wysiłków musi być zapewnienie ładu, porządku i pokoju w tej części Europy Środkowej. Prezydent Czechosłowacji oświadczył, iż dla służenia temu celowi i dla osiągnięcia ostatecznego uspokojenia sytuacji składa z pełnym zaufaniem los narodu czeskiego i jego kraju w ręce Führera Rzeszy Niemieckiej. Führer przyjął tę deklarację i oświadczył, iż decyduje się wziąć naród czeski pod ochronę Rzeszy Niemieckiej oraz zapewnić mu odpowiadający jego charakterowi autonomiczny rozwój życia narodowego.

Na dowód czego podpisano niniejszy dokument, sporządzony w dwóch egzemplarzach.

Źródło: *Układ niemiecko-czechosłowacki*. Cytat za: *Historia stosunków międzynarodowych. Wybór dokumentów*, t. 1, 1780–1939, oprac. D. Bielenin, J. Bratkowski, T. Jaworski, S. Klimczak, Warszawa 1999, s. 257.

Jakiego wydarzenia dotyczy tekst?

Rozstrzygnij, czy wydarzenie to było konsekwencją układu monachijskiego.

Dla nauczyciela

Autor: Martyna Wojtowicz

Przedmiot: Historia

Temat: W pułapce: żądania Niemiec, pakt Ribbentrop–Mołotow

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

XLV. Świat na drodze do II wojny światowej. Uczeń:

4) wyjaśnia genezę paktu Ribbentrop–Mołotow i przedstawia jego postanowienia.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- opisuje sytuację międzynarodową pod koniec lat 30. XX w.;
- przedstawia sytuację Polski i żądania wysuwane wobec niej przez III Rzeszę;
- analizuje postanowienia paktu Ribbentrop–Mołotow i związane z nim zagrożenie dla Polski i Europy.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

Nauczyciel poleca uczniom, aby zapoznali się z multimedium w sekcji „Film + Sprawdź się”.

Faza wstępna:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy uczniom temat lekcji, nawiązując do zagadnień opisanych w sekcji „Wprowadzenie”. Omawia cele lekcji.

Faza realizacyjna:

1. Metoda jigsaw. Uczniowie odliczają do trzech. Łączą się w zespoły według przydzielonych numerów. Każda grupa opracowuje fragment materiału z sekcji „Przeczytaj”:

- grupa 1 – Niemieckie naciski na Polskę,
- grupa 2 – Otaczanie II Rzeczypospolitej,
- grupa 3 – Pakt Ribbentrop–Mołotow.

Po zakończeniu pracy uczniowie zmieniają zespoły tak, by w każdym znalazła się przynajmniej jedna osoba z poprzednich grup. Uczniowie dzielą się wiedzą zdobytą wcześniej i uczą od siebie nawzajem. Chętne lub wybrane osoby omawiają przydzielone zagadnienia. Pozostali uczniowie mogą zadawać pytania i weryfikować przedstawione informacje.

2. Praca z pierwszym multimedium („Audiobook”). Uczniowie pracują w parach. Analizują treść polecenia 1, a następnie wypisują żądania stawiane Polsce przez III Rzeszę.

Wybrana para przedstawia swoje rozwiązanie i spostrzeżenia na forum klasy.

3. Nauczyciel poleca, aby uczniowie w dotychczasowych grupach wykonali polecenie 3: wyjaśnili, dlaczego państwo polskie nie mogło uznać niemieckich roszczeń.

Przedstawiciel wybranej lub wylosowanej grupy prezentuje propozycję odpowiedzi, pozostali uczniowie mogą się do niej odnieść, a nauczyciel – uzupełnić ją w razie konieczności.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel zadaje uczniom pytanie: Jak wyglądała sytuacja Polski w drugiej połowie lat 30. XX w.? Czy polskie władze mogły inaczej reagować na zmieniającą się sytuację? Uczniowie krótko dyskutują, podsumowując zdobytą wiedzę.
2. Uczniowie dobierają się w pary i dzielą się tym, czego się nauczyli podczas lekcji „W pułapce: żądania Niemiec, pakt Ribbentrop–Mołotow”.
3. Nauczyciel omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów.

Praca domowa:

1. Opracuj podsumowanie tematu „W pułapce: żądania Niemiec, pakt Ribbentrop–Mołotow” w formie pytań do krzyżówki.

Materiały pomocnicze:

H. Batowski, *Między dwiema wojnami 1919–1939*, Kraków 2001.

J. Buszko, *Historia Polski 1864–1948*, Warszawa 1984.

R. Kaczmarek, *Historia Polski 1914–1989*, Warszawa 2010.

J. Prokopczuk, *Historia powszechna 1871–1939*, Warszawa 1984.

J. Tyszkiewicz, E. Czapiewski, *Historia powszechna. Wiek XX*, Warszawa 2010.

Wielka Historia Świata, t. 11, *Wielkie wojny XX wieku (1914–1945)*, pod red. nauk. M. Zgórniaka, Warszawa 2006.

E. Duraczyński, *Przed wybuchem wojny*, „Mówią Wieki” 9/1989.

M. Kornat, *Józef Beck i polska polityka zagraniczna*, „Mówią Wieki” 9/2016.

R. Misiak, *Pomorze Gdańskie i Wolne Miasto Gdańsk w stosunkach polsko-niemieckich w latach 1919–1939*, „Mówią Wieki” 1992 (numer specjalny).

P.P. Wieczorkiewicz, *Polityka Józefa Becka*, „Mówią Wieki” 4/1982.

Wskazówki metodyczne:

- Cały e-materiał może być wykorzystany do realizacji zajęć metodą odwróconej klasy. Wtedy uczniowie zapoznają się z informacjami w sekcji „Audiobook” i przygotowują swoje propozycje odpowiedzi. W szkole następuje czytanie i ocena koleżeńska opracowań uczniów.